

WIADOMOŚCI HISTORYCZNE

Waliszewo - mała wieś w gminie Kłecko, przy północno-wschodnim brzegu jeziora Lednica, 750 m na południe od drogi 197. Przy tej drodze, po jej północnej stronie, naprzeciw leśniczówki, wśród sosen słabo zachowany (3 nagrobki) dawny cmentarz niemiecki. W zaroślach ze śliwy tarniny po zachodniej stronie cmentarza - krzyż postawiony na początku lat 90-tych. W pobliżu sąsiedniego skrzyżowania dróg Siemianowo - Dziećmiarki z drogą 197 Kiszkowo - Gniezno, przy przystanku autobusowym ma początek **ścieżka przyrodnicza**. Obok tablicy z planem Parku, wśród sosen zlokalizowano miejsce wypoczynkowe z ławkami.

W tej okolicy stała niegdyś karczma, do której w późniejszych czasach przyłgnęło określenie "czerwona oberża". Krążyły opowieści o karczmarzu, który ograbiał i mordował bogatych gości, a ich ciała zakopywał w pobliżu. Istnienie kilku karczm w najbliższej okolicy na przestrzeni ostatnich wieków jest potwierdzone w dokumentach. Opowieści o karczmarzu-mordercy narodziły się, gdy w pobliskim wyrobisku żwiru zaczęto znajdować ludzkie kości - w rzeczywistości dużo starsze, pochodzące z istniejącego tu, zbadanego przez archeologów cmentarzyska.

W Waliszewie odkryto ślady osadnictwa sięgające neolitu (ok. 5 tys. lat temu). Wieś o pierwotnej nazwie Waliszew istniała już w I-jej połowie X w. i była związana z grodem na Ostrowie Lednickim. W XIII wieku weszła w skład dóbr kapituły gnieźnieńskiej (pierwsze wzmianki w 1253 roku). W 1331 roku Waliszewo zostało zniszczone w wyniku najazdu Krzyżaków. Były tu dwa folwarki: prywatny i kapitulny. W wyniku działań pruskiej Komisji Kolonizacyjnej pod koniec XIX w. folwark kapitulny przeszedł w ręce niemieckie.

Wieś Waliszewo ciągnie się wzdłuż drogi równoległej do brzegu jeziora Lednica. Pierwotnie droga w północnej części wsi biegła nieco bardziej na wschód; jej dawny przebieg, możliwy do odczytania po zróżnicowanych barwach źdźbeł młodej oziminy, zmieniono w czasie okupacji. Przy północnym krańcu wsi w kierunku wschodnim odchodzi droga asfaltowa w stronę Komorowa (2 km). Przy wjeździe do wsi od strony północnej po prawej stronie w głębi za żywopłotem z bzu lilaka stare zabudowania gospodarcze - być może w miejscu dawnego folwarku, wzmiankowanego w XVIII-to wiecznych lustracjach dóbr kościelnych. Za nim budynek dawnej remizy strażackiej wybudowanej w latach sześćdziesiątych i funkcjonującej do połowy lat dziewięćdziesiątych (od 1997 roku w rękach prywatnych). Naprzeciw, w głębi gospodarstwo z nr 5 z zachowanym dawnym układem

podwórza i mało przekształconą, starą formą budynków. We wsi zachowało się wiele takich starych obejść; większość z nich ma budynki mieszkalne ustawione szczytem do drogi: nr 10, 11, 14, 15, 16, 17; zwracają uwagę bardzo solidne zabudowania gospodarcze o ścianach z kamienia i cegły np. w gospodarstwie z nr 13.

W centrum wsi na małym, wysuniętym w stronę jeziora wyniesieniu stoi zabytkowy, drewniany, **kościół p.w. św. Katarzyny** z 1759 roku wybudowany z fundacji kanonika gnieźnieńskiego Ludwika Riaucour (parafia w Waliszewie wzmiankowana była już w 1339 roku). Badania archeologiczne nie potwierdziły obiegowej opinii iż stoi on na grodzisku. Jest to budowla jednonawowa o konstrukcji zrębowej, oszalowana, orientowana. Na krytym gontem dwuspadowym dachu wieżyczka na sygnaturkę. Od strony północnej przylega zakrystia. We wnętrzu ołtarz główny późnobarokowy z XVII-to wiecznymi rzeźbami św. św. Stanisława i Wojciecha nad bocznymi bramkami, barokowe ołtarze boczne z obrazami Matki Boskiej Częstochowskiej i św. Katarzyny po lewej stronie i sceną Zwiastowania po prawej, rokokowa ambona i XVIII-to wieczna chrzcielnica. Na belce tęczowej z wolutowym ornamentem i datą 1759 grupa gotyckich rzeźb: krucyfiks, M. B. Bolesna i św. Jan, najprawdopodobniej pochodzących z wcześniejszego kościoła. Na ścianie naprzeciw wejścia z kruchty obraz z połowy XVII wieku z wyobrażeniem świętych adorujących Matkę Bożą. Nad starymi, klepkowymi drzwiami do zakrystii wyeksponowano odrestaurowane w pracowni konserwacji Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy okucia trumienne Eleonory z Łochockich Zawackiej, zmarłej w 1811 roku i pochowanej w murowanej, sklepionej krypcie pod prezbiterium kościoła.

Przed planowanym remontem zapadającej się w prezbiterium betonowej posadzki wykonano w tym miejscu sondaż archeologiczny; odkryto wypełnioną piaskiem kryptę z rozproszonymi szczątkami oraz dobrze zachowanym jednym pochówkiem przedstawicielki rodu Łochockich związanego z ziemią lednicką od kilku stuleci.

Elementami wyposażenia kościoła są też barokowy krucyfiks i dwa berła procesyjne oraz ludowy feretron z wyobrażeniem św. Barbary. Na cmentarzu przykościelnym na lewo od wejścia rośnie lipa drobnolistna o obwodzie 340 cm pomnik przyrody. Za nią w głębi po lewej **metalowa dzwonnica** z daszkiem krytym gontem; na betonowym fundamencie data - 1927.

Metalową konstrukcję wykonał kowal Walenty Smyk w warsztacie swego ojca Antoniego Smyka. W 1994 roku brygada budowlana Muzeum na Lednicy przeprowadziła gruntowną konserwację dzwonnicy. Brał w niej udział syn Walentego - Bogdan Smyk - kowal z Dziekanowic.

Po drugiej stronie kościoła, w zaroślach domniemany cmentarz morowy. Uwaga: Kościół można zwiedzać po uzgodnieniu z proboszczem w Sławnie; klucz u kościelnego w Waliszewie.

Za kościołem na skłonie nad jeziorem krzyż. Za nim rozciąga się widok na zabudowę wsi Imiołki leżącą w bliskiej odległości na przeciwnym brzegu Jeziora Lednickiego (jezioro w tym miejscu jest najwęższe na całej swej długości, ma ok. 150 m szerokości). W głębi widać metalową konstrukcję Bramy Trzeciego Tysiąclecia -"Ryby" i dzwonnice. Dalej na południe na cyplu jeziora stożek mogiły -domniemanego grodziska stożkowego, a obok okazała prywatna rezydencja.

Po lewej stronie prowadzącej w kierunku Siemianowa znajduje się najwyższe w okolicy wyniesienie polodowcowe zwane **Wzgórzem Waliszewskim** - 128,4 m n.p.m. (od drogi głównej do wzniesienia 800 m). Ze szczytu rozciąga się ładny widok na okolicę. Na podmokłym obszarze u podnóża pagórka obserwowano żurawie. Głaz na południowym stoku wzniesienia przywieziono z okolicy stacji Lednogóra w połowie lat dziewięćdziesiątych. Z tego samego okresu pochodzą obsadzenia w dawnym wyrobisku żwiru na wschodnim stoku i w kilku innych miejscach góry (nielegalne wyrobisko odgradzono barierą z dużych kamieni polnych). W 1993 r. gmina Kłecko przekazała wzniesienie Muzeum na Lednicy.

Na końcu wsi dwa gospodarstwa (nr 14 i 15) z ładną, starą zabudową i okazałymi lipami przed wejściem. Rowem płynącym poprzecznie do drogi przebiega granica między gminami: Kłecko i Łubowo.